

MAY R AYAMONTE

MIJAVKANJE
SREDI
MOKRIŠČ

Slovenski prevod
EDITA FIDLER

salve

*Za mojega očeta,
saj je že od nekdaj zaljubljen v iberskega risa
in je svojo strast prenesel tudi name.
Ti si verjel v to zgodbo od samega začetka.*

1980

*Ko se je eleganca
spremenila v strel*

Zima v Narodnem parku Doñana je neusmiljeno pritiskala z vlago, ki se je zažirala v kosti in se prebijala čez prostrana mokrišča, do koder je segalo oko. To je bila ena najhujših zim, kar sem jih pomnila, polna neprestanega deževja in redkih sončnih dni. Morda prav zaradi mraza tistega leta nisem videla veliko plesnih koreografij ogromnih jat pobrežnikov, ki so običajno preletavali zimsko nebo v naših koncih.

Takrat sem bila komaj desetletna deklica. Očarana sem bila nad letom kraljevih orlov in nad tem, kako se je v zgodnji pomladi okoli mene prebujalo še eno leto. Vse se je spreminjalo izjemno hitro, tako zelo, da sem odrasla, ne da bi se zavedala, kakšno srečo sem imela, ker sem se rodila v mokriščih tistih krajev. Doñana mi je dala vse, kar imam danes, in mi hkrati vzela tisto, kar sem imela najraje.

»Vera, o čem razmišljaš?«

Mamin pogled se je v ogledalu srečal z mojim. Sedeli sva in kot vsak večer mi je pletla kite. María Bel-

la, moja mama, je bila ženska prefinjenih potez, ki so se skladale z njenim imenom¹. Slap svetlih las ji je prekrival hrbet, njene mandljeve oči so bile rjave.

Zazrla sem se vase, nato pa svoj pogled spet obrnila proti njej. Podedovala sem mamine poteze, ne pa tudi njenih elegantnih kretenj. Moji lasje so bili temni kot očetovi in pod desnim očesom sem imela znamenje, ki je bilo moj razpoznavni znak.

»Kmalu bo treba spet prebeliti stene z apnom.« Samo to sem rekla, nato pa sem se spet zagledala v svoj odsev.

Mama mi je spletala kite, ki so se začenjale tik ob lasišču. Vsaka je bila spletena v svojo smer in daljši, kot so bili lasje, debelejšje so bile videti kite. Sčasoma sem se jih naučila plesti tudi sama in mnogo let je bila to edina frizura, s katero sem stopila iz hiše. Tiste kite me bodo vedno spominjale nanjo, celo zdaj me, ko se pogledam v ogledalo in sem starejša, kot je bila mama tiste noči, ko mi je spletala lase.

»Vera, pri tvojih desetih letih bi te lahko skrbelo za kaj pomembnejšega, dragica,« je odvrnila, ne da bi izpustila šop las, ki ga je držala med prsti.

V ozadju je prasketal ogenj. Živelimo smo na kmetiji blizu mesteca Almonte, vendar se nam je sredi slanih doñanskih mokrišč zdelo, kot da smo v oddaljeni ga-

¹ Bella pomeni lepa, op. p.

laksiji. Naša hiška ni bila posebej prostorna, čeprav smo imeli več sob, ki so nam zagotavljale dovolj zasebnosti. Moja soba je bila ob dnevni, kjer je moj oče rad legel pred televizor, ki ga je prinesel šele pred kratkim. Mama je puščala vrata odprta, zato sem lahko slišala, kako so dogorevala polena v kaminu.

»Pravzaprav me skrbi test, ki ga imam čez nekaj dni. Mami, ne maram se učiti nečesa, kar me dolgočasi,« sem priznala in se spet ozrla proti njej v ogledalu.

Njene dlani so me nehale gladiti po laseh. Nagnila se je k meni in mi obrnila glavo, da mi je lahko pogledala naravnost v oči.

»Vera, sploh veš, kakšno srečo imaš, ker lahko ho-diš v šolo? Še pred nekaj leti tukajšnji otroci niso imeli takih možnosti, kot jih imaš ti. V časih, v katerih živimo, in z vsem, kar se v Španiji dandanes spreminja, podeželski predeli, kot je naš, še marsikje nimajo dostopne izobrazbe. Ti to možnost imaš, tega nikar ne pozabi.«

Takoj zatem mi je spet obrnila glavo in znova sem se zagledala v svoj odsev. Mama me je mnogo let kasneje spomnila na pogovor, ki sva ga imeli tistega večera pred ogledalom. Nekako se mi je namreč neizbrisno vtisnil v spomin. Tako globoko, da sem se zaradi njega še bolj gnala pri študiju, saj sem čutila, da sem ženska, ki ji je bila sreča naklonjena. In res je

tako, vedno je bilo. Bila sem ena izmed redkih deklet iz Narodnega parka Doňana, ki smo se imele možnost izobraževati tudi po štirinajstem letu. Źe deset let pozneje je vsak otrok nadaljeval šolanje po obvezni osnovni šoli. V tistih časih pa ne.

»Vem, mami, ampak sobota je in jutri me čaka veliko domačih nalog. Jaz pa se rada učim samo naravoslovje, drugi predmeti so tako dolgočasni ...« sem odgovorila in prekrizala roke.

»Tudi drugi predmeti so pomembni. Glej, jaz sem danes učiteljica, ker sem se imela možnost izobraževati in zato zdaj življenje posvečam svoji strasti, poučevanju otrok, kot si ti. Lahko sem se študirala, ker sta moja starša res garala. Čeprav ju nisi poznala, veš, da bom tvojima dedku in babici neskončno hvaležna za njun trud ... Tvoj oče ... Saj veš, on ni imel te možnosti. Ceni, kar imaš, Vera, to je pomembna odskočna deska.«

Moja mama je bila učiteljica z dušo in srcem. Źe od malih nog je vedela, da obožuje učenje in poučevanje.

»Ja, prav imaš, mami. Potrudila se bom, ampak naj ti kar povem, da se bom kasneje učila samo še naravoslovje. O teh krajih bom vedela toliko kot oči,« sem zaključila ravno v trenutku, ko me je tudi ona nehala česati.

»Tako, zdaj pa spat. Pozno je že, jutri pa naju čaka

ogromno opravił,« mi je zašepetala na uho, nato pa me poljubila na sence in odšla iz moje sobe.

Videla sem, kako je njena senca poplesavala po dnevni sobi. Vedela sem, da se je stiskala h kaminu, da bi se spet ogrela. Ob spremljavi zvoka televizije sem se skrila pod sedem odej, ki sem jih imela na postelji. Težko je bilo ukrotiti vlago, ki se je zažirala do kosti.

Razmišljala sem o pogovoru z mamo. Imela sem srečo, da sem se rodila v revno, a pismeno družino. Moj oče ni šel na univerzo, ker je moral že zelo mlad začeti delati, da je pomagal staršem. Vseeno je vse svoje življenje z dušo in telesom posvetil temu, kar ga je navduševalo: nadzoru in skrbi za Narodni park Doňana. Moja mama je imela srečo, da je lahko doštudirala in se posvetila poklicu, ki jo je tako zelo izpolnjeval.

Zatlačena med odeje sem zaprla oči in poskušala razločiti nočne zvoke. Televizor mi ni dovolil, da bi se zbrala. Mama in oče sta vselej zaspala pred zaslonom, na katerem sta še vedno gledala črno-beli program, čeprav so že v mnogo španskih domovih imeli barvne televizorje. Tudi jaz sem se počasi privadila, da me je v spanec popeljal televizijski živžav, ki nam je delal družbo in hkrati utišal okoliške zvoke parka.

Ko sem že mislila, da bom zaspala, sem zaslišala

oglušljiv pok, ki me je kar privzdignil. Skočila sem iz postelje. Začutila sem, kako mi srce divja in me po hrbtu obliva hladni pot. Stekla sem v dnevno sobo in se spotaknila ob kredenco, v kateri smo imeli posodo.

»Vera!« je zavpila mami vsa prestrašena, ko je videla, da javkam zaradi udarca.

»Ljubica, pojdi nazaj spat,« je dodal oče, ki je vstal z zofe in stopil k meni.

»Oči, kaj je bilo to?« sem ga vprašala vsa preplašena.

Spominjala sem se podobnega zvoka, ki sem ga slišala že pred leti. Ampak nikoli tako blizu. Odjeknilo je zgolj nekaj metrov od našega doma. Bil je kratek, skorajda eleganten pok, ki je nasilno izzvenel, za sabo pa zunaj pustil oglušujočo tišino.

»To so krivolovci. Nikoli ne bodo spoštovali Doñane,« mi je odvrnil, preden me je pogladil po kitah.

»In če pridejo k nam? Tole je zvenelo zelo grdo ...« sem vztrajala.

»Dragica, mi lovcev prav nič ne zanimamo. Nevarni so zato, ker ubijajo živali, ki bi morale biti zaščitene. Pomiri se in pojdi nazaj v posteljo,« je dokončal, medtem ko me je nežno potisnil nazaj proti moji sobi.

Čeprav sem vrnila v posteljo, sem nekje globoko v sebi vedela, da bo tisti strel spremenil moje življenje. In res ga je. Spremenil ga je za vedno.

Opomba avtorice

Leta 2023 je populacija iberskega risa presegla dva tisoč osebkov in se tako postopoma oddaljila od nevarnosti izumrtja. Junija 2024 ga je Mednarodna zveza za ohranjanje narave (IUCN) preimenovala iz »ogrožene vrste« v »ranljivo vrsto«. To je omogočilo ogromno ljudi, ki so za ta cilj neutrudno garali. Vera je izmišljena oseba, vendar pooseblja duh vseh tistih strokovnjakov, ki so se neumorno trudili rešiti iberskega risa.